

Βαυαρία, Μέρος Α΄ Κείμενα του Κώστα Καραμαλή

Ιστορική Γεωγραφία

Σήμερα το ομόσπονδο «Ελεύθερο Κράτος της Βαυαρίας» (Freistaat Bayern) με έκταση 70.548 τετρ. χλμ¹, αποτελεί το μεγαλύτερο από τα ομόσπονδα κράτη (Länder) της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και καταλαμβάνει περίπου το 20% του εδάφους (συνολική έκταση Ομοσπονδιακής Γερμανίας 357.021 τ.χλμ.). Συνορεύει, στα ανατολικά, με την Δημοκρατία της Τσεχίας, στα νοτιοανατολικά και νότια με την Αυστρία, ενώ έχει και ένα μικρό τμήμα που συνορεύει στα νοτιοδυτικά με την Ελβετία, απέναντι από την λίμνη της Κωνσταντίας (γερμανικά Bodensee). Στα δυτικά και βόρεια συνορεύει με άλλα τέσσερα Länder, κατά σειρά: την Βάδη-Βυρτεμβέργη, την Έσση, την Θουριγγία και την Σαξωνία². Η Βαυαρία έχει πληθυσμό 12,5 εκατομμύρια (μεγαλύτερο από τα γειτονικά ανεξάρτητα κράτη της Αυστρίας με 8 εκατ., της Τσεχίας με 10,4 εκατ. ή της Ελβετίας με 7 εκατ.). Πρωτεύουσα το **Μόναχο** (1,35 εκατ.). Άλλες μεγάλες πόλεις: η **Νυρεμβέργη** (Nürnberg), το **Augsburg**, **Regensburg**, **Würzburg** και **Ingolstadt**.

Το σημερινό ομόσπονδο κράτος της Βαυαρίας περιλαμβάνει και περιοχές που δεν αποτελούσαν τμήματα της ιστορικής Βαυαρίας. Εκτός από τους νομούς της Άνω (ορεινής-νότιας-με πρωτεύουσα το Μόναχο) και Κάτω (βόρειας με πρωτ. το Landshut) Βαυαρίας, που μαζί αποκαλούνται «**Παλαιά Βαυαρία**» (**Altbayern**), τρεις νομοί στα βόρειοδυτικά αποτελούν την ιστορική **Φρανκονία** (γερμ. Franken, λατ. Franconia, δηλαδή: η χώρα των Φράγκων). Ιστορικά «Φρανκονία» ονομάστηκε το ανατολικό τμήμα του Φραγκικού βασιλείου του Καρλομάγνου. Το δυτικό είναι το σημερινό Île-de-France στη Γαλλία. Η Φρανκονία ενσωματώθηκε στην Βαυαρία το 1803, την εποχή του Ναπολέοντα. Στην Μέση Φρανκονία βρίσκεται η Νυρεμβέργη.

Στα δυτικά, η Βαυαρία μοιράζεται με την Βάδη-Βυρτεμβέργη την ιστορική **Σουηβία** (Schwaben-Suebia). Η Σουηβία ήταν επίσης ένα δουκάτο του Φραγκικού βασιλείου που εκτεινόταν κατά καιρούς από τα Βόσγια Όρη στα δυτικά μέχρι τον ποταμό Lech στα ανατολικά, περιλαμβάνοντας έτσι την Αλσατία, την κομητεία της Βάδης, την σημερινή γερμανόφωνη Ελβετία, το Λιχτενστάϊν και το ορεινό αυστριακό κρατίδιο Voralberg. Από την Σουηβία καταγόταν η ιστορική αυτοκρατορική δυναστεία των Hohenstaufen (η δυναστεία του Φρειδερίκου Μπαρμπάροσσα) του 12^{ου} και 13^{ου} αιώνα. Το μεγαλύτερο τμήμα της Σουηβίας παραχωρήθηκε, επίσης, στην Βαυαρία από τον Ναπολέοντα.

¹ Περίπου μισή σε έκταση από την Ελλάδα (που έχει έκταση 132.000 τετρ.χλμ.).

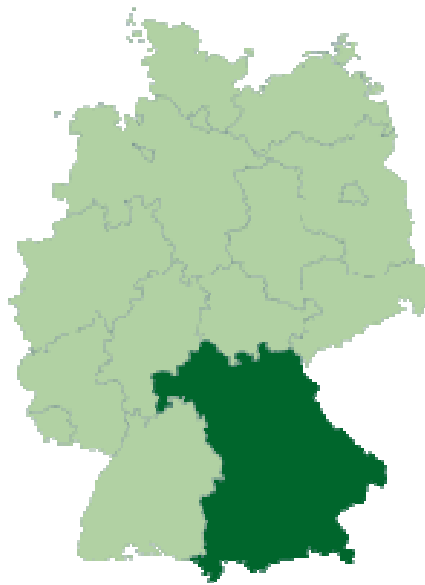
² Στην περίοδο της διαίρεσης της Γερμανίας (1945-1991) η Θουριγγία και η Σαξωνία ανήκαν στην Ανατολική Γερμανία.

Στα ΒΑ της Βαυαρίας βρίσκεται και ο νομός του **Άνω Παλατινάτου** (Oberpfalz) με πρωτεύουσα το Ρέγκενσμπουργκ, επάνω στον Δούναβη. Λέγεται «Άνω» σε αντιδιαστολή με το Παλατινάτο του Ρήνου (Rheinland Pfalz με πρωτεύουσα το Mainz), που βρίσκεται στην δυτική όχθη του Ρήνου³, το οποίο επίσης ανήκε στην Βαυαρία μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά από το 1946 είναι ομόσπονδο κράτος της Γερμανίας.

Τα Ομόσπονδα Κράτη της Γερμανίας

³ Δεν έχει γεωγραφική συνέχεια με την Βαυαρία.

Η θέση της Βαυαρίας μέσα στην Ομοσπονδιακή Γερμανία σήμερα

Γεωφυσικός χάρτης της περιοχής της Κεντρικής Ευρώπης

Γεωμορφολογία

Το κυρίαρχο γεωγραφικό στοιχείο της χώρας είναι η μεγάλη **οροσειρά των Άλπεων** στον νότο (Βαυαρικές Άλπεις), που εκτείνονται από τα ανατολικά προς τα δυτικά και σχηματίζουν τα σύνορα με την Αυστρία και Ελβετία. Οι Άλπεις σχηματίζουν εξάρσεις παράλληλες με τον άξονα της οροσειράς, με αντίστοιχες επιμήκεις κοιλάδες. Αν και είναι η δεύτερη ψηλότερη οροσειρά της Ευρώπης (μετά τον Καύκασο) δεν είναι αδιαπέραστη από Βορρά προς Νότο. Το ασβεστολιθικό έδαφος, μετά το λιώσιμο των παγετώνων, δημιούργησε πολλές πτυχώσεις που οδηγούν σε αλπικά περάσματα. Μεγάλο μέρος των βουνών είναι δασωμένα και στις πλαγιές υπάρχουν και πολλά αλπικά λειβάδια.

Βόρεια από τους πρόποδες των Άλπεων βρίσκεται το Βαυαρικό Οροπέδιο, που διασχίζεται από παράλληλους παραπόταμους του Δούναβη και εκτείνεται στα βόρεια μέχρι τα όρη Rhön και τον Θουρίγγιο Δρυμό και στα ανατολικά μέχρι τα όρη Τάτρα της Βοημίας⁴. Από εκεί και πέρα, απλώνεται η μεγάλη ευρωπαϊκή πεδιάδα από τα δάση της Λευκορωσίας και την Βαλτική μέχρι τα Πυρηναία.

Οι Άλπεις, ιστορικά, αποτελούν το μεγάλο γεωγραφικό φράγμα που χωρίζει τον μεσογειακό κόσμο στον νότο από τον κεντροευρωπαϊκό κόσμο στον βορρά. Μέσω των αλπικών περασμάτων οι κόσμοι αυτοί ήρθαν σε επαφή και κατά καιρούς έγιναν απόπειρες εκατέρωθεν επεκτάσεων. Αλλά η Γεωγραφία δεν υποτάσσεται εύκολα και τελικά καθορίζει την Ιστορία. Ακόμα και σήμερα οι Άλπεις αποτελούν το όριο μεταξύ Νότιας και Βόρειας Ευρώπης.

Ποταμοί

Ο μεγάλος **Δούναβης** πηγάζει στον Μέλανα Δρυμό, στη γειτονική Βυρτεμβέργη, διασχίζει την Βαυαρία από την Δύση προς την Ανατολή και, περνώντας από Αυστρία, Σλοβακία, Ουγγαρία, Κροατία, Σερβία, Βουλγαρία και Ρουμανία, εκβάλλει μετά από 2.850 χλμ. στην Μαύρη Θάλασσα. Με τους παραποτάμους του αποτελεί το μεγαλύτερο υδάτινο δίκτυο στην Βαυαρία.

Στο δυτικό τμήμα των Άλπεων πηγάζει το άλλο μεγάλο ευρωπαϊκό ποτάμι, ο **Ρήνος**. Ξεκινάει από την Λίμνη της Κωνσταντίας, στο τριεθνές σύνορο Αυστρίας-Γερμανίας-Ελβετίας, ρέει λίγο προς τα δυτικά και μετά στρίβει προς τον Βορρά για να εκβάλει μετά από 1.233 χλμ. στην Βόρεια Θάλασσα στην Ολλανδία. Αν και ο Ρήνος δεν διασχίζει την ίδια την Βαυαρία, (σχηματίζει το σύνορο του γειτονικού γερμανικού κρατιδίου της Βάδης-Βυρτεμβέργης με τη γαλλική Αλσατία), το υδάτινο σύστημά του αποτελεί κυρίαρχο γεωγραφικό στοιχείο για όλη την περιοχή. Πολλοί παραπόταμοι του Ρήνου, διασχίζουν την Βαυαρία.

Άλλα σημαντικά ποτάμια στην Βαυαρία είναι ο **Lech**, (ο Licus των Ρωμαίων) δεξιός παραπόταμος του Δούναβη, ιστορικό σύνορο Βαυαρίας-Σουηβίας. Επάνω στον Λεχ βρίσκεται το Αουγκσμπουργκ (η Ρωμαϊκή Αυγούστα). Στο

⁴ Τα όρη Τάτρα είναι η προέκταση των Καρπαθίων.

ιστορικό πεδίο μάχης του Λεχ (Lechfeld) νίκησε ο Οθων Α΄ τους Μαγυάρους το 955 μ.Χ.

Ο **Regen**, αριστερός παραπόταμος του Δούναβη, πηγάζει από την Βοημία (Τσεχία). Στην συμβολή με τον Δούναβη το Regensburg, (Η Ρωμαϊκή Castra Regina).

Ο **Isar**, (Ιστρος;) δεξιός παραπόταμος του Δούναβη, πηγάζει από το αυστριακό Τυρόλο, μπαίνει στην Βαυαρία, και χύνεται στον Δούναβη λίγο πριν αυτός μπει στην Αυστρία. Επάνω στον Ιζαρ βρίσκονται το Μόναχο (πρωτεύουσα της Άνω Βαυαρίας) και το Landshut (πρωτεύουσα της Κάτω).

Ο **Inn** (ο Oenus των Ρωμαίων). Πηγάζει από την Ελβετία, διασχίζει το αυστριακό Τυρόλο, περνάει από την τυρολέζικη πρωτεύουσα το Innsbruck (γέφυρα επί του Inn), μπαίνει στην Βαυαρία και συμβάλλει από δεξιά στον Δούναβη στο Passau πάνω στα αυστριακά σύνορα. Για τα τελευταία 60 χλμ. σχηματίζει το σύνορο Βαυαρίας-Αυστρίας.

Ο **Main**, (ο Moenus των Ρωμαίων) είναι ο μεγαλύτερος παραπόταμος του Ρήνου. Πηγάζει κοντά στα σύνορα της Τσεχίας, διασχίζει την ιστορική Φρανκονία ρέοντας δυτικά, περνάει από το Würzburg (πρωτεύουσα του νομού της Κάτω Φρανκονίας) μπαίνει στην Βάδη-Βυρτεμβέργη αφού για ένα διάστημα ορίζει το σύνορο με την Βαυαρία, μπαίνει στην Εσση περνάει από την Φραγκφούρτη (Frankfurt-am-Main⁵), και χύνεται στον Ρήνο απέναντι από το Mainz.

Τα υδάτινα συστήματα του Δούναβη και Ρήνου ήταν σε μεγάλο βαθμό πλωτά από την αρχαιότητα. Οι Ρωμαίοι χρησιμοποίησαν εντατικά και τα δύο ποτάμια για επικοινωνία και έλεγχο κατά μήκος των συνόρων. Αυτοί πρώτοι εξέτασαν την δυνατότητα σύνδεσης των δύο ποτάμιων οδών στην περιοχή των Άλπεων. Ο Καρλομάγνος, επίσης, εξέτασε την δυνατότητα ενός καναλιού από τον Ρήνο στον Δούναβη. Η πιο πρακτική σύνδεση θα ήταν μέσω του Μάιν προς τον Δούναβη. Τελικά το πρώτο κανάλι ανοίχτηκε το 1846 από τον βασιλιά Λουδοβίκο Α΄ της Βαυαρίας μεταξύ του Kelheim στον Δούναβη και της Bamberg στον Μάιν και ονομάστηκε **Ludwigskanal**. Στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το Ludwigskanal βομβαρδίστηκε τόσο έντονα που η επιδιόρθωσή του κρίθηκε ασύμφορη. Αντικαταστάθηκε από το παράλληλο και πολύ μεγαλύτερο Europa-Kanal (Rhein-Main-Donau). Σήμερα χάρη σε αυτή την σύνδεση μπορεί ένα ποταμόπλοιο να ταξιδέψει από το Ρότερνταμ μέχρι τον Σουλινά.

Κλίμα

Το σχετικά μεγάλο υψόμετρο (το Μόναχο είναι στα 500 μ.) έχει σαν συνέπεια ψυχρό και υγρό ηπειρωτικό κλίμα με μεγάλη χιονόπτωση στα ορεινά, και άφθονες βροχοπτώσεις όλο τον χρόνο. Μέσα στις κοιλάδες του Δούναβη και των παραποτάμων του αλλά και στις προστατευμένες ορεινές κοιλάδες το κλίμα είναι γλυκύτερο. Στην Άνω Βαυαρία κατεβαίνει ένας ζεστός ξηρός αλπικός άνεμος ο **Föhn** από τα νότια, συνήθως την άνοιξη και φθινόπωρο. Οι

⁵ Φραγκφούρτη γερμανικά σημαίνει ο πόρος (το πέρασμα) των Φράγκων.

Βαυαροί κατηγορούν τον ζεστό άνεμο για όλα τα κακά, απο πονοκεφάλους μέχρι πολιτικές αλλαγές.

Στις κοιλάδες και στο οροπέδιο καλλιεργούνται οπωρικά, λαχανικά και άμπελος ενώ στα αλπικά λιβάδια κυριαρχεί η κτηνοτροφία. Στις Άλπεις, από τον Μεσαίωνα, εξορυσσόταν ορυκτό αλάτι (βλ. Salzburg), καθώς και ορισμένες ποσότητες λιγνίτη.

Αλπικά Περάσματα

Στην οροσειρά των Άλπεων υπάρχουν πολλά περάσματα, αλλά ο πιο εύκολος δρόμος μεταξύ της κοιλάδας του Πάδου, στην Β. Ιταλία, και της κοιλάδας του Άνω Δούναβη είναι από την κοιλάδα του ποταμού Αδίγη. Από το Bolzano στον Άνω Αδίγη υπάρχουν δύο δυνατότητες. Το αλπικό πέρασμα **Reschenpass** (ιταλικά Passo di Resia) σε υψόμετρο 1507 μ., σήμερα στα σύνορα Ελβετίας-Αυστρίας-Ιταλίας ή το ανατολικότερο **Brennerpass** (ιταλ. Passo del Brennero) στα 1.370 μ⁶. στα σύνορα Αυστρίας-Ιταλίας. Και τα δύο περάσματα κατεβάζουν στην κοιλάδα του Inn στο αυστριακό Τυρόλο. Από εκεί, ο δρόμος ανεβαίνει ξανά και οδηγεί είτε δυτικά προς το πέρασμα του **Fernpass** (1.212 μ.) και από εκεί, μέσα στην Βαυαρία, στην κοιλάδα του Lech και το Augsburg, είτε βόρεια στο πέρασμα του **Mittenwald** (923μ.) και από εκεί στην κοιλάδα του Isar και το Μόναχο. Τα περάσματα αυτά είναι συνήθως ανοιχτά και τον χειμώνα. Σήμερα, η περισσότερη κυκλοφορία περνάει από το Brenner με τον ευρωπαϊκό αυτοκινητόδρομο E45 (Ρώμη, Bologna, Verona, Innsbruck, Μόναχο, Νυρεμβέργη). Από το Brenner πέρασε και η πρώτη σιδηροδρομική γραμμή, το 1867, και μέχρι σήμερα η μόνη που διασχίζει τις Άλπεις χωρίς τούννελ.

Ταυτότητα

Μέσα στον γερμανικό κόσμο η Βαυαρία παρουσιάζει μια σημαντική πολιτιστική ιδιομορφία και οι Βαυαροί έχουν πλήρη συνείδηση αυτής. Θεωρούν ότι η ιστορία, οι παραδόσεις, οι συμπεριφορές και η κουλτούρα τους τους διαφοροποιούν από τους λοιπούς Γερμανούς. Ένα βασικό στοιχείο αυτής της ιδιαιτερότητας αποτελεί ιστορικά η κυρίαρχη **Ρωμαιοκαθολική πίστη** και ο **κοινωνικός συντηρητισμός** των Βαυαρών. Αυτή η συνείδηση όμως δεν επεκτείνεται και στους πληθυσμούς των νομών της Φρανκονίας και Σουηβίας, οι οποίοι είναι ανάμικτοι με Προτεστάντες και οι οποίοι, αν και ανήκουν επί δύο αιώνες στο Βαυαρικό κράτος, συνήθως δεν αποκαλούν εαυτούς Βαυαρούς.

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Ανθρώπινη Παρουσία

Οι πρώτοι ανατομικά σύγχρονοι άνθρωποι φθάνουν από την Αφρική γύρω στο 50000 π.Χ. και μέχρι το τέλος των Παγετώνων (12500 π.Χ.) έχουν αποικίσει την Ευρώπη, εκτοπίζοντας και εξαφανίζοντας τους Neanderthal. Κατασκευάζουν σύνθετα εργαλεία από πέτρα, κόκκαλα και ξύλο, βελόνα και

⁶ Για σύγκριση το πέρασμα της Κατάρας στο Μέτσοβο είναι στα 1.746 μ.

ραφή (άρα και ρούχα, άρα και επιβίωση σε ψυχρότερα κλίματα), σχοινί, δίχτυα (ψάρεμα), τόξα / βέλη, και ακόντια (άρα και δυνατότητα κυνηγιού επικίνδυνων θηραμάτων), αναπαραστατική τέχνη, και μουσική (όργανα). Με την άνοδο της θερμοκρασίας τα μεγάλα θηράματα της εποχής των Πάγων (μαμούθ, βίσωνες, τάρανδοι κλπ.) υποχωρούν προς τα βόρεια και οι Παλαιολιθικοί κυνηγοί τα ακολουθούν αποσυρόμενοι στις βόρειες εσχατιές της Ευρασίας.

Γύρω στο 4000 π.Χ., φυλές της γλωσσικής ομοεθνίας των **Ινδοευρωπαίων** εξαπλώνονται στην κεντρική Ευρώπη βόρεια των Άλπεων, όπου και εγκαθίστανται ανάμεσα σε προϋπάρχοντες πληθυσμούς Παλαιολιθικών κυνηγών και Νεολιθικών αγροτών. Κατά το 2000 π.Χ., οι Ινδοευρωπαίοι αρχίζουν να διαχωρίζονται σε διάφορες υπο-ομάδες, με κυριότερες τους Χιττίτες, τους Κέλτο-Ιταλούς, τους Σλάβο-Βαλτικούς, τους Θράκες και τους Άριους. Στην Βαλκανική από τους Κέλτο-Ιταλούς θα αποσχισθούν οι Ιλλυριοί ενώ οι Έλληνες θα αποσχισθούν από τους Θράκες και θα δημιουργήσουν δική τους ταυτότητα στο οικοσύστημα του αρχιπελάγους του Αιγαίου. Με ανάλογο τρόπο, μια ομάδα των Σλαβο-Βαλτικών θα εγκατασταθεί στο Σκανδιναβικό Αρχιπέλαγος και στις γύρω ακτές και σε αυτό το οικοσύστημα, αναμιγνυόμενοι με γηγενείς Παλαιολιθικούς πληθυσμούς, θα δημιουργήσουν την δική τους ταυτότητα και θα εξελιχθούν στη **Γερμανική** ομοεθνία.

Οι γερμανικοί λαοί είναι πιθανόν να κληρονόμησαν από τους προ-Ινδοευρωπαϊκούς Παλαιολιθικούς κυνηγούς της Σκανδιναβίας τα κυρίαρχα ανατομικά χαρακτηριστικά τους, όπως την μεγαλόσωμη διάπλαση, τα ανοιχτά χρώματα στην επιδερμίδα, στα μαλλιά και στα μάτια.

Η Ρωμαϊκή επέκταση

Στις αρχές του 4^{ου} π.Χ. αιώνα, την εποχή που οι Ρωμαίοι ενώνουν τις πόλεις του Λατίου κάτω από την εξουσία τους, ολόκληρη η Κεντρική Ευρώπη βόρεια των Άλπεων, από τον Λίγηρα μέχρι τον μέσο Δούναβη, κατοικείται από φυλές της Κελτικής ομοεθνίας. Την εποχή αυτή, ο Κελτικός κόσμος βρίσκεται στην φάση που οι ιστορικοί ονομάζουν **La Tène**.⁷ Είναι άριστοι σιδηρουργοί, δημιουργούν αφηρημένη διακοσμητική τέχνη και έχουν πυκνές επαφές με τον Μεσογειακό κόσμο. Οι Κέλτες (ή Γαλάτες στις ελληνικές πηγές)⁸ τον 4^ο αιώνα περνούν τις Άλπεις, εκτοπίζουν τους γηγενείς Ετρούσκους⁸ και αποικίζουν την κοιλάδα του Πάδου στην βόρεια Ιταλία. Λόγω των Κελτών, οι Ρωμαίοι θα ονομάσουν την περιοχή αυτή *Εντεύθεν των Άλπεων Γαλατία*, (*Gallia Cisalpina*) με νότιο σύνορο τον ποταμό Ρουβίκωνα⁹. Στην διάρκεια των Καρχηδονιακών Πολέμων του 3^{ου} π.Χ. αιώνα, η Ρωμαϊκή Δημοκρατία θα κατακτήσει όλη την κοιλάδα του Πάδου μέχρι τις Άλπεις.

Οι Άλπεις θα παραμείνουν το βόρειο σύνορο της ρωμαϊκής επικράτειας για τους επόμενους δύο αιώνες, όσο η Ρώμη θα κατακτά τον ελληνικό και

⁷ Από την τοποθεσία στην Λίμνη της Γενεύης (Λεμάν) όπου βρέθηκαν τα πρώτα δείγματα.

⁸ Οι Ετρούσκοι είναι οι μόνοι γνωστοί κάτοικοι της Ιταλικής Χερσονήσου που δεν ήταν Ινδοευρωπαίοι.

⁹ Λίγο βόρεια του Ρίμινι.

ελληνιστικό κόσμο στην Ανατολική Μεσόγειο. Στα μέσα του 1^{ου} π.Χ. αιώνα, ο νεαρός φιλόδοξος πατρίκιος **Ιούλιος Καίσαρ**, επιδιώκοντας να ισοσταθμίσει τις νίκες του αντίζηλού του Πομπήϊου στην Ανατολή, εκστρατεύει για να κυριεύσει την Δύση, υποτάσσει τις κελτικές φυλές, κατακτά την εκείθεν των Άλπεων Γαλατία (Gallia Transalpina, σημερινή Γαλλία) και μετατοπίζει το ρωμαϊκό σύνορο στον Ρήνο. Ο διάδοχός του Καίσαρα **Οκταβιανός (Αύγουστος)**, μετά την νίκη του κατά του Αντώνιου και της Κλεοπάτρας (31 π.Χ.), στρέφει κι αυτός την προσοχή του στα βόρεια. Οι λεγεώνες του, κάτω από την ηγεσία του στρατηγού Τιβέριου¹⁰, διασχίζουν τις Άλπεις και υποτάσσουν τις αλπικές φυλές. Το **15 π.Χ.**, ο **Τιβέριος** ανακαλύπτει τις πηγές του Δούναβη. **Μεταξύ 14-8 π.Χ.**, οι Ρωμαίοι κατακτούν όλες τις χώρες νότια του μεγάλου ποταμού, μέχρι τις εκβολές του στην Μαύρη Θάλασσα. Η **γραμμή του Δούναβη** θα αποτελέσει το ρωμαϊκό σύνορο στην Ευρώπη για τα επόμενα τετρακόσια χρόνια στην Δύση και για τα επόμενα χίλια διακόσια χρόνια στην Ανατολή.

Οι επιτυχίες αυτές κάνουν τους Ρωμαίους να στρέψουν την προσοχή τους και στην χώρα ανατολικά του Ρήνου μέχρι τον Έλβα. Με την κατάκτησή αυτή και ενδεχομένως και της Βοημίας, το ρωμαϊκό σύνορο θα συντομευόταν σημαντικά, ευθυγραμμιζόμενο στην γραμμή Έλβα-Καρπαθίων-Δούναβη. Έτσι, **το 12 π.Χ.** οι λεγεώνες του Αυγούστου κάτω από την ηγεσία του μικρού αδελφού του Τιβέριου, Δρούζου¹¹, διαβαίνουν τον κάτω Ρήνο για την κατάκτηση της Γερμανίας.

Η ρωμαϊκή επέκταση προς τα βόρεια συμπίπτει, όμως, χρονικά με μια ταυτόχρονη **γερμανική επέκταση προς τα νότια**. Γερμανικές φυλές από τα βαλτικά παράλια εισβάλουν στις χώρες των Κελτών και φθάνουν μέχρι την Βοημία και Μοραβία. Μια γερμανική φυλή, που θα την ξαναβρίσκουμε συχνά, **οι Γότθοι**, μεταναστεύει από την κοιτίδα της στην νότια Σουηδία (νησί Gotland=χώρα των Γότθων) στην απέναντι νότια ακτή της Βαλτικής και απο εκεί εισδύει στην ενδοχώρα. Έτσι, **αρχίζει μια τεράστια μετακίνηση λαών** που θα αλλάξει τελείως τον ευρωπαϊκό χάρτη, θα εξαφανίσει την κελτική παρουσία, εκτός από μικρούς θύλακες στα απώτατα δυτικά¹², και θα φέρει γερμανόφωνους πληθυσμούς μέχρι την Μαύρη Θάλασσα, τον Βόλγα, τα Βρετανικά νησιά, την Ιβηρική Χερσόνησο και την Βόρειο Αφρική. Στην πορεία της αυτή η μεγάλη μετανάστευση λαών (Völkerwanderung) θα παίζει καθοριστικό ρόλο στην κατάρρευση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στην Δύση.

Όταν οι λεγεώνες του Οκταβιανού εκστρατεύουν ανατολικά του Ρήνου, βρίσκουν απέναντί τους μικτούς πληθυσμούς από Κέλτες και Γερμανούς, με κυρίαρχη την γερμανική παρουσία στον Βορρά. Οι Ρωμαίοι, ονομάζουν **Germania** την χώρα γύρω και πέρα από τον Ρήνο, αν και στην περιοχή της Βαυαρίας η τοπική φυλή, οι Vindelicii, θα μιλούσαν μάλλον κελτικές γλώσσες.

¹⁰ Tiberius Julius Caesar Augustus, θετός γιός του Οκταβιανού, και μετέπειτα διάδοχός του και δεύτερος αυτοκράτορας (14-37 μ.Χ.)

¹¹ Nero Claudius Drusus Germanicus

¹² Σκωτία, Ουαλλία (λατ. Gallia), Ιρλανδία, Βρετάννη (Δ. Γαλλία) και Galicia (ΒΔ Ισπανία). Σε αυτές τις περιοχές η ρωμαϊκή παρουσία λειτούργησε σαν προστασία των κελτικών λαών από την γερμανική πλημμυρίδα.

Ο Τίτος Λίβιος (59 π.Χ.-17 μ.Χ.) αναφέρει ότι οι κάτοικοι πέρα από τις Άλπεις συγγένευαν με τους Ετρούσκους.

Για τον ανεφοδιασμό της εκστρατείας, ιδρύονται νέα στρατόπεδα επάνω στον Ρήνο. Πιο γνωστά: το Moguntiacum (η Μαγεντία γερμ. Mainz) και η Colonia Agrippina (η σημερινή Κολωνία γερμ. Köln). Μέχρι το 9 π.Χ., ο Δρούζος φθάνει στον Ελβα, ενώ ο Τιβέριος από τα νότια ετοιμάζει εισβολή από δύο διευθύνσεις για την κατάκτηση του υψιπέδου της Βοημίας. Ο Τιβέριος τελικά ανακαλείται στα Βαλκάνια και η εισβολή της Βοημίας δεν θα γίνει ποτέ. Ο Δρούζος θα σκοτωθεί πέφτοντας από το άλογό του και ο νέος Ρωμαίος έπαρχος Βάρος¹³, που διατάσσεται να ειρηνεύσει την Γερμανία, το 9 μ.Χ. πέφτει σε ενέδρα στο Τευτοβούργιο Δάσος¹⁴, όπου ολόκληρο το στράτευμά του αποτελούμενο από τρείς λεγεώνες¹⁵ εξολοθρεύεται. Ο Αύγουστος θρηνεί για τις χαμένες λεγεώνες του και διατάσσει την επιστροφή στο σύνορο του Ρήνου. Έτσι, μόνον οι χώρες νότια του Δούναβη και δυτικά του Ρήνου θα βιώσουν την ρωμαϊκή κυριαρχία και μαζί της τον κλασικό ελληνορωμαϊκό πολιτισμό.

Οι επόμενοι αυτοκράτορες οργανώνουν τις νέες επαρχίες κατά το ρωμαϊκό διοικητικό σύστημα. **Το τμήμα της Βουαρίας** νότια του Δούναβη μαζί με την Ελβετία και το αυστριακό Τυρόλο αποτέλεσαν τις ρωμαϊκές επαρχίες **Raetia** και **Vindelicia**, ενώ η γειτονική Αυστρία θα αποτελέσει την επαρχία του Noricum. Τα ρωμαϊκά στρατόπεδα εξελίσσονται σε πόλεις, όπως η **Augusta Vindelicorum** (σήμερα Augsburg)¹⁶ επάνω στον Lech και η **Castra Regina** (η μεσαιωνική Ratisbon σήμερα Regensburg, επάνω στην συμβολή του Regen με τον Δούναβη και έδρα Λεγεώνας).

Ο **Κλαύδιος** (41-54 μ.Χ.) ο μεγάλος κατασκευαστής έργων, ασχολήθηκε εντατικά με την οδική σύνδεση των υπεραλπικών επαρχιών. Σημαντικό έργο του η ρωμαϊκή οδός **Via Claudia Augusta** που συνέδεσε τον Δούναβη με την κοιλάδα του Πάδου, περνώντας από το αλπικό πέρασμα **Reschenpass**. Αρχικά ήταν μονοπάτι μόνο για ημιόνους, αλλά το 47 μ.Χ. βελτιώθηκε για κυκλοφορία τροχοφόρων. Ξεκινούσε από την Βερόνα και ανέβαινε την κοιλάδα του Αδίγη, περνούσε από το Trentinum (σήμερα Trento), από το Bauzanum (σήμερα Bolzano) και μετά το Reschen κατέβαινε την κοιλάδα του ποταμού Oenus (Inn στο Τυρόλο), ανέβαινε το δεύτερο αλπικό πέρασμα Fern Pass, κατέβαινε την κοιλάδα του ποταμού Licus (Lech) και κατέληγε στην Augusta Vindelicorum (Augsburg). Τον 2^ο μ.Χ. αιώνα, διανοίχθηκε σε αμαξιτή οδό και το ανατολικότερο **Brennerpass**. Ήταν κι αυτό αρχαίο μονοπάτι που μέσω της Veldidena (Innsbruck) και του Fern κατέληγε πάλι στην Augusta Vindelicorum. Οι ρωμαϊκές οδοί πέρα από την προφανή στρατιωτική σημασία, τόνωσαν και το υπεραλπικό εμπόριο. Η οικονομία της επαρχίας βασιζόταν στην κτηνοτροφία βοοειδών στα εύφορα αλπικά λιβάδια και στην

¹³ Publius Quintilius Varus, συγγενής του Αυγούστου.

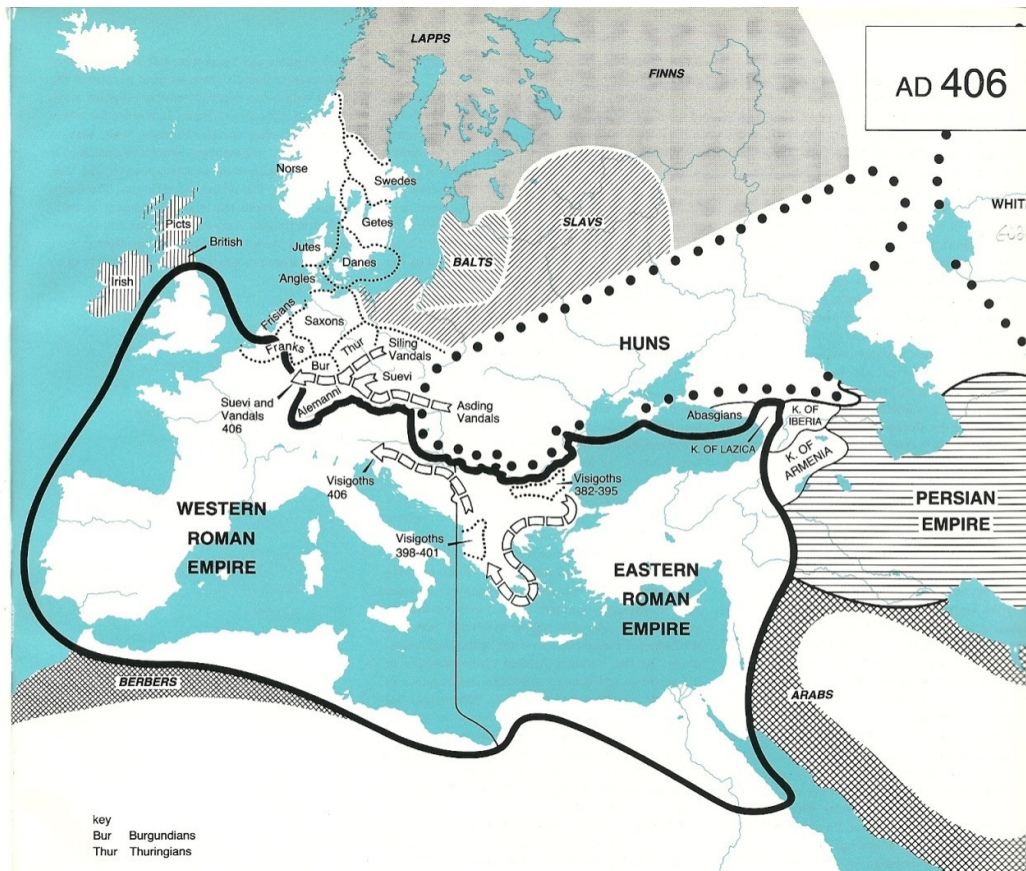
¹⁴ Κοντά στο Osnabrück της Κάτω Σαξωνίας.

¹⁵ Τις λεγεώνες XVII, XVIII και XIX, με συνολική δύναμη περίπου 20.000. Οι λεγεώνες αυτές μετά την καταστροφή τους δεν επανασυστάθηκαν ποτέ και οι αριθμοί τους έμειναν κενοί.

¹⁶ Στα τέλη του 1^{ου} μ.Χ. αιώνα η Vindelicia ενσωματώθηκε στην Raetia με την Augusta πρωτεύουσα της ενωμένης επαρχίας.

εκμετάλλευση προϊόντων του δάσους. Εξαγωγικά προϊόντα: τυρί, δέρματα, μέλι, κερύ, ρετσίνι, πίσσα.

Το 83μ.Χ., ο αυτοκράτορας Δομιτιανός επιχειρεί να εξαλείψει την μεγάλη καμπύλη που σχηματίζουν ο άνω Ρήνος με τον άνω Δούναβη και έτσι να βραχύνει το σύνορο. Κατακτά, λοιπόν, την περιοχή από το Mainz στον Ρήνο μέχρι το Regensburg στον Δούναβη και οχυρώνει την γραμμή αυτή σαν **Limes Germanicus** (γερμανικό σύνορο).

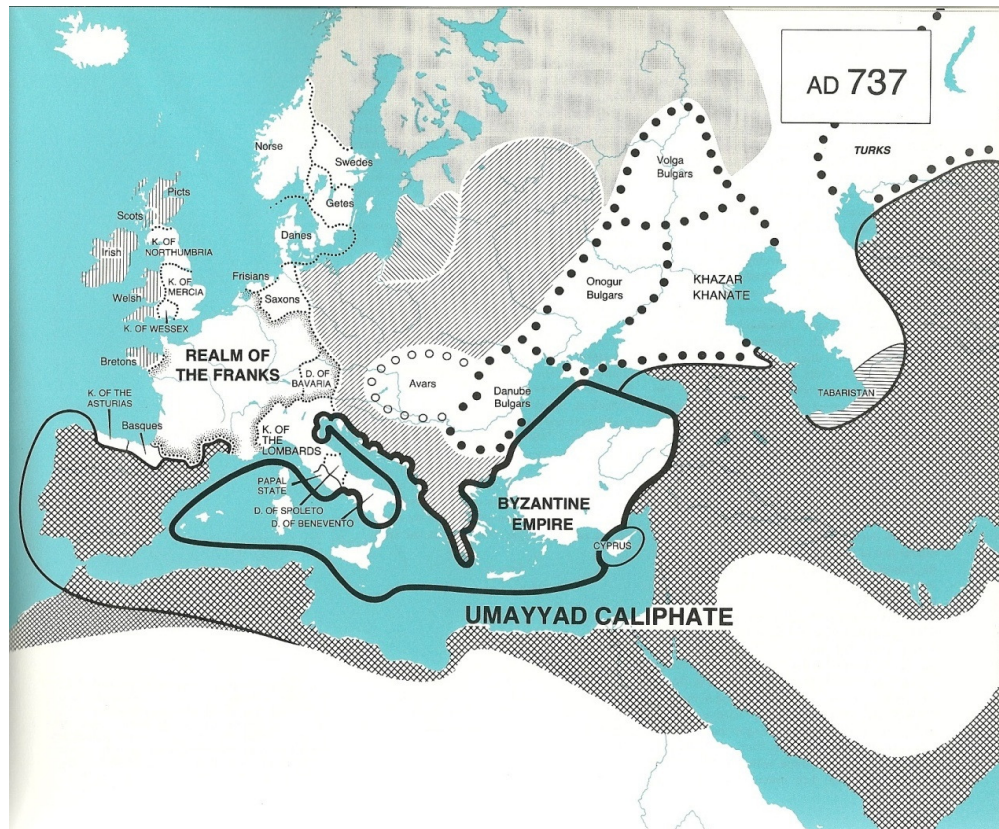
Το ρωμαϊκό σύνορο στον Ρήνο και Δούναβη λίγο πριν από την κατάρρευση της Δύσης
Πηγή: Colin Mc Evedy, *The New Penguin Atlas of Medieval History*, Penguin Books,
London, 1992, σελ. 13

Η Ρωμαϊκή απόσυρση - Ο Εκχριστιανισμός

Ήδη από τον 2^ο μ.Χ. αιώνα, οι μεγάλες μετακινήσεις των γερμανικών λαών θα αρχίσουν να πιέζουν το ρωμαϊκό σύνορο. Οι **Αλαμάννοι**¹⁷ θα είναι η πρώτη γερμανική ομάδα φυλών που θα εγκατασταθεί στα νοτιοδυτικά. Οι **Φράγκοι** θα ακολουθήσουν τον 3^ο αιώνα και τελικά θα εγκατασταθούν και στις δύο όχθες του Ρήνου για να δώσουν το όνομά τους στην σημερινή Γαλλία αλλά και στην γερμανική Φρανκονία.

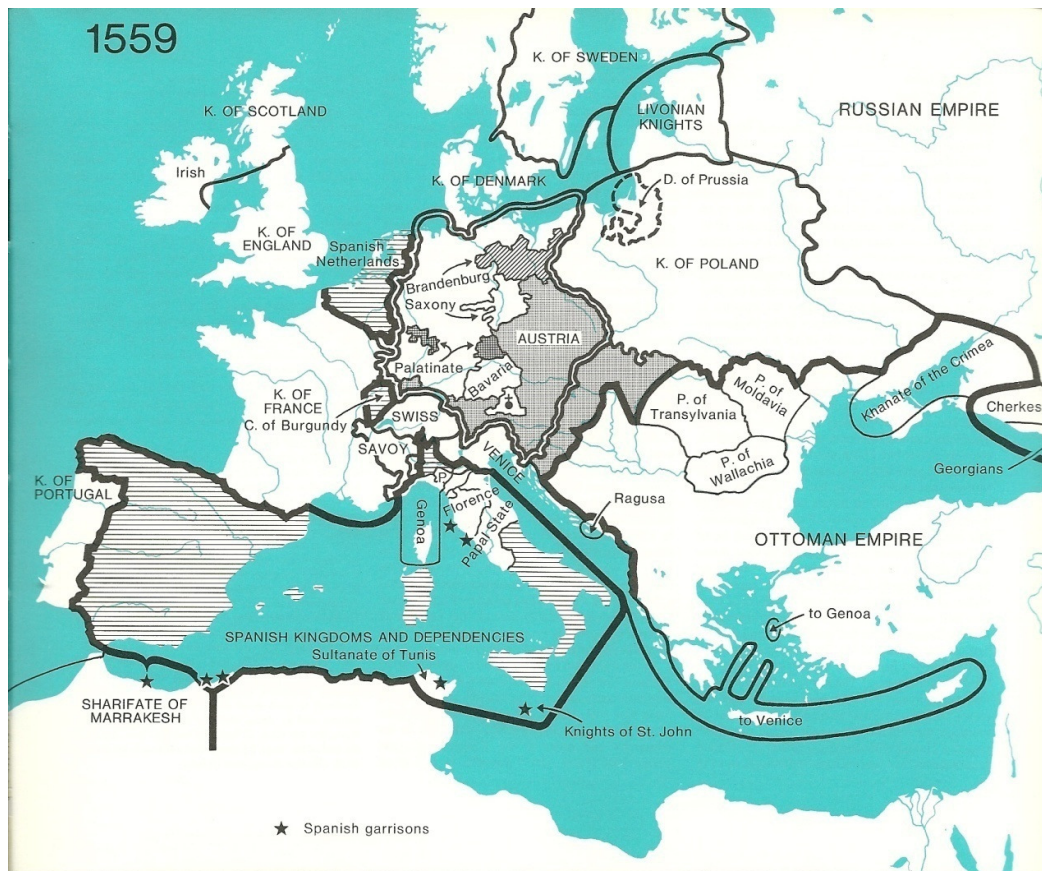
Το ρωμαϊκό σύνορο θα καταρρεύσει ολοκληρωτικά τον 5^ο μ.Χ. αιώνα, όταν γερμανικές φυλές προερχόμενες από τα ανατολικά θα κατακλύσουν το δυτικό ρωμαϊκό κράτος. Η φυλή των **Βαυαρών** εικάζεται ότι προέρχεται από ανάμιξη τοπικών εκλατινισμένων Κελτών με τους νεοαφιχθέντες ανατολικούς γερμανόφωνους εισβολείς. Το όνομα «Βαυαροί» (αρχαία γερμανικά Baiuwaren) μπορεί να σχετίζεται με το «άνθρωποι από την Βαία; ίσως την Βοημία». **Το 555, ιδρύεται το πρώτο Βαυαρικό δουκάτο**, το οποίο κατά διαστήματα ήταν υποτελές στους Μεροβίγγιους (Φράγκους) βασιλείς στα βορειοδυτικά. **Στις αρχές του 8^{ου} αιώνα, ο Χριστιανισμός** εδραιώνεται στην Βαυαρία από την ιεραποστολική μορφή του **Αγίου Βονιφάτιου** (περ.680-755), του «Αποστόλου των Γερμανών». Ο Άγιος Βονιφάτιος κι άλλοι ιεραπόστολοι φθάνουν στις γερμανικές χώρες από την νεοφώτιστη Σαξωνική Αγγλία. **Στα 738**, ο Βονιφάτιος ιδρύει τις πρώτες επισκοπές στο Ρέγκενσμπουργκ, Πάσσαου, Φράϊσινγκ και Σάλτσμπουργκ καθώς και τα πρώτα μοναστήρια και ο ίδιος ορίζεται πρώτος Αρχιεπίσκοπος της Μαγεντίας, πριν μαρτυρήσει σε αποστολή που είχε ως στόχο τον εκχριστιανισμό των Ολλανδών. **Η εκκλησιαστική οργάνωση** παίζει σημαντικό ρόλο στην κρατική οργάνωση του Φραγκικού βασιλείου. **Το 788**, το δουκάτο της Βαυαρίας ενσωματώνεται στο μεγάλο Φραγκικό κράτος του Καρλομάγνου. Η δυναστεία του Καρλομάγνου θα βασιλεύσει μέχρι το 888.

¹⁷ Από τους Αλαμάννους θα πάρουν την ονομασία τους όλοι οι Γερμανοί στις περισσότερες λατινικές γλώσσες.

Το Δουκάτο της Βαυαρίας σαν τμήμα του Φραγκικού Βασιλείου την περίοδο του
εκχριστιανισμού των Γερμανών τον 8^ο αιώνα

Πηγή: Colin Mc Evedy, *The New Penguin Atlas of Medieval History*, Penguin Books,
London, 1992, σελ. 37

Το Δουκάτο της Βαυαρίας μέσα στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους την περίοδο της Μεταρρύθμισης, τον 16^ο αιώνα.

Πηγή: Colin Mc Evedy, *The Penguin Atlas of Modern History*, Penguin Books, London, 1972, σελ. 33

Η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία - Οι Βίττελσμπαχ στην Βαυαρία

Το 955, ο Σάξωνας βασιλιάς **Όθων Α΄ ο Μέγας** (912-973) νικά τους Μαγνάρους στην μάχη του Lechfeld, κοντά στο Augsburg της Βαυαρίας, φέρνοντας το τέλος των ουγγρικών επιδρομών στην δυτική Ευρώπη. Το 962, ο πάπας θα στέψει τον Όθωνα (πεθερό της δικής μας Θεοφανούς) αυτοκράτορα της **Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας**. Η εξουσία του αυτοκράτορα είναι πολύ χαλαρή και βασικός ενοποιητικός θεσμός στις γερμανικές χώρες, όπως και σε όλη την Δύση, είναι η Εκκλησία της Ρώμης. Το **1158**, ο Βαυαρός δούκας Ερρίκος ο Λέων (Heinrich der Löwe) **ιδρύει το Μόναχο** πάνω στον Isar, σε μια θέση όπου υπήρχε μοναστήρι Βενεδικτίνων μοναχών. Το όνομα προέρχεται από την γερμανική λέξη München=μοναχοί. Το **1180**, ο αυτοκράτορας Φρειδερίκος Α΄ Μπαρμπαρόσσα, διορίζει τον πιστό του ακόλουθο **Otto von Wittelsbach** (1117-1183) τον «Κοκκινομάλλη» (Rotkopf),

δούκα της Βαυαρίας. **Η δυναστεία των Βίττελσμπαχ θα κυβερνήσει την Βαυαρία μέχρι το 1918.**

Το 1214, οι Βίττελσμπαχ προσθέτουν στα εδάφη τους την πλούσια επαρχία του Παλατινάτου (Pfalz) στην δυτική όχθη του Ρήνου, αυξάνοντας σημαντικά την δύναμή τους. Η νέα επαρχία δεν έχει γεωγραφική συνέχεια με την Βαυαρία κι έτσι, το 1255, η δυναστεία διασπάται σε δύο κλάδους: τους Βίττελσμπαχ της Βαυαρίας και τους Βίττελσμπαχ του Παλατινάτου. Με την θεσμοθέτηση του τρόπου εκλογής του αυτοκράτορα¹⁸ ο ηγεμόνας Βίττελσμπαχ του Παλατινάτου εξασφαλίζει μόνιμο και κληρονομικό εκλεκτορικό δικαίωμα. Η νέα ισχύς της δυναστείας κορυφώνεται το 1328 με την άνοδο στον αυτοκρατορικό θρόνο του πρώτου Βίττελσμπαχ, του Λουδοβίκου Δ΄ της Βαυαρίας (1282-1347). Το Μόναχο ευημερεί ως κέντρο της διακίνησης του ορυκτού άλατος των Άλπεων (από το Σάλτσμπουργκ κλπ.), αλλά το 1349 πλήττεται σκληρά από την επιδημία της Μαύρης Πανώλης που θα διαρκέσει με διαλλείματα επί 150 χρόνια.

Η Μεταρρύθμιση - Ο Θρησκευτικός Διχασμός

Το 1517, αρχίζει το μεγάλο κίνημα αντίδρασης απέναντι στην Εκκλησία της Ρώμης με το αίτημα για **Μεταρρύθμιση του Μαρτίνου Λούθηρου**, που θα συνταράξει την δυτική Ευρώπη και θα διχάσει τον γερμανικό κόσμο.

Το Προτεσταντικό κίνημα θα έχει σημαντική επιρροή στην Φρανκονία και την Σουηβία αλλά **όχι στην Βαυαρία που θα μείνει πιστή στον Καθολικισμό**. Στον **Τριακονταετή Πόλεμο (1618-1648)**, τα γερμανικά κράτη θα χωριστούν σε δύο στρατόπεδα: αφ' ενός οι αυτοκρατορικοί που, σε γενικές γραμμές, συντάσσονται με τον Καθολικισμό κι αφ' ετέρου οι τοπικοί ηγεμόνες, που εν γένει υποστηρίζουν τον Προτεσταντισμό. Στον τρομερό αυτό πόλεμο, που θα σαρώσει τις γερμανικές χώρες, ο δούκας Μαξιμιλιανός Α΄ της Βαυαρίας (βασилεύει 1598-1651) θα υποστηρίξει σταθερά τον αυτοκράτορα Φερδινάνδο Β΄ των Αψβούργων και τον Καθολικισμό. Στο 1623, διαρκούντος του 30ετούς Πολέμου, ο Εκλέκτορας του Παλατινάτου γίνεται Προτεστάντης και έτσι ο Αψβούργος αυτοκράτωρ του αφαιρεί τον εκλεκτορικό τίτλο και τον μεταβιβάζει στον άλλο κλάδο της δυναστείας Βίττελσμπαχ, αυτόν της Βαυαρίας. Ο **Μαξιμιλιανός Α΄** θα είναι ο πρώτος **εκλέκτωρ** (γερμ. Kurfürst-λατ. Elector) της Βαυαρίας. Επίσης, στον 30ετή Πόλεμο κατακτά το Ανω Παλατινάτο (Oberpfalz με πρωτεύουσα το Regensburg) από τον Προτεστάντη συγγενή, για να αποτελέσει μέχρι σήμερα μέρος της Βαυαρίας.

Οι Βίττελσμπαχ παραμένουν σταθεροί σύμμαχοι των Αψβούργων για τον υπόλοιπο 17^ο αιώνα. Ο Δούκας **Μαξιμιλιανός Β΄ Εμμανουήλ** της Βαυαρίας (βασилεύει 1679-1726) προστρέχει στους Αψβούργους όταν αρχίζει η μεγάλη

¹⁸ Στα τέλη του 13^{ου} αιώνα θεσμοθετήθηκε η εκλογή του αυτοκράτορα να γίνεται από ένα «κολλέγιο εκλεκτόρων» που αποτελείτο από τους αρχιεπισκόπους Μαγεντίας (Mainz), Τρεβήρων (Trier) και Κολωνίας και από τους κοσμικούς ηγεμόνες της Βοημίας, Βραδεμβούργου, Σαξωνίας και Παλατινάτου.

οθωμανική επίθεση του Καρά Μουσταφά, με την δεύτερη πολιορκία της Βιέννης το **1683**. Είναι επικεφαλής του χριστιανικού στρατού που θα καταλάβει το Βελιγράδι το 1688¹⁹ και θα στείλει λάφυρα και Μουσουλμάνους αιχμαλώτους στο Μόναχο. Αλλά καθώς δεν εισπράττει τις ανταμοιβές που ανέμενε, αλλάζει στρατόπεδο και συμμαχεί με τη Γαλλία εναντίον των Αυστριακών στον πόλεμο της Ισπανικής Διαδοχής (1701-1714). Λάθος επιλογή. Ο νέος ικανός στρατηγός των Αψβούργων, ο Πρίγκηπας Ευγένιος της Σαβοΐας, στα 1704 συντρίβει τους Γαλλο-Βαυαρούς στην αποφασιστική μάχη του Blenheim²⁰ στην Βαυαρία. Η Βαυαρία θα περάσει τα επόμενα δέκα χρόνια κάτω από αυστριακή κατοχή, και θα υποστεί σημαντική αφαίμαξη πόρων και μείωση της δύναμης και του κύρους της. Ο γιός του Μαξιμιλιανού, ο **Karl Albrecht** (βασιλεύει 1726-1745) διψάει για εκδίκηση. Έτσι, όταν η δυναστεία των Αψβούργων αντιμετωπίζει, το 1740, το πρόβλημα της θηλυκής διαδοχής της **Μαρίας Θηρεσίας**²¹, ο Karl Albrecht με την υποστήριξη Γαλλίας και Πρωσσίας ανέρχεται στον αυτοκρατορικό θρόνο ως **Κάρολος Ζ΄** (1742-45). Μοναδικό διάλειμμα από την αδιάκοπη συνέχεια των Αψβούργων και ο μοναδικός Βίττελσμπαχ αυτοκράτορας μετά τον 15^ο αιώνα. Αλλά και πάλι η δόξα δεν θα κρατήσει πολύ. Οι Αυστριακοί καταλαμβάνουν ξανά την Βαυαρία και αναγκάζουν τον διάδοχο του Κάρολου, **Μαξιμιλιανό Γ΄ Ιωσήφ** (βασιλεύει 1745-1777) να απαρνηθεί για πάντα κάθε διεκδίκηση στον αυτοκρατορικό τίτλο.

Όταν το 1777, ο Μαξιμιλιανός πεθαίνει χωρίς απογόνους, ο δυναστικός κλάδος της Βαυαρίας εκλείπει. Το στέμμα διεκδικούν οι συγγενείς Βίττελσμπαχ του Παλατινάτου αλλά και οι ισχυροί και γειτονικοί Αψβούργοι. Η Πρωσσία και η Σαξωνία αντιδρούν στην ένωση της Βαυαρίας με την Αυστρία. Έτσι, θα κηρυχθεί ο **Πόλεμος της Βαυαρικής Διαδοχής (1778-79)**, ένας πόλεμος-οπερέττα, εφόσον δεν έγινε ούτε μία μάχη. Με την διαμεσολάβηση Γαλλίας και Ρωσσίας αναλαμβάνει ο κλάδος των Βίττελσμπαχ του Παλατινάτου και την Βαυαρία και επανενώνει τα δύο κρατίδια μετά από πέντε αιώνες.

Διαφωτισμός - Γαλλική Επανάσταση - Ναπολέον

Η περίοδος της Γαλλικής Επανάστασης και του Ναπολέοντα ήταν καθοριστική για την ιστορία της Βαυαρίας. Κυρίαρχη μορφή αυτήν την περίοδο θα είναι ο **Maximilian von Montgelas**, πρωθυπουργός και ουσιαστικός κυβερνήτης της Βαυαρίας από το 1779 έως το 1817. Γιός μιας οικογένειας μικροευγενών από την Σαβοΐα, που είχαν μπει στην υπηρεσία της Βαυαρίας, μιλούσε γαλλικά σαν μητρική γλώσσα. Στις σπουδές του στο Νανσύ και το Ίνγκολστατ συνδέθηκε με την εταιρεία των «Ιλουμινάτι», μια αντικληρικαλική ομάδα με σκοπό την προώθηση των αρχών του Διαφωτισμού. Αρχικά μπήκε στην υπηρεσία των

¹⁹ Οι Οθωμανοί θα το ανακαταλάβουν το 1690.

²⁰ Σήμερα Blindheim, κοντά στο Höchstädt στην Ανω Βαυαρία, πάνω στον Δούναβη.

²¹ Μοναδική διάδοχος των Αψβούργων η Μαρία Θηρεσία (β. 1740-1780) δεν αναγνωρίστηκε από πολλούς εχθρούς της Αυστρίας (Γαλλία, Πρωσσία, Βαυαρία), Επίσης σαν γυναίκα δεν μπορούσε να ανακηρυχθεί Αυτοκράτωρ της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Έτσι ξέσπασε ο Πόλεμος της Αυστριακής Διαδοχής (1740-48).

Βίτελσμπαχ του Παλατινάτου κι όταν ο διάδοχός εκεί κληρονόμησε και την Βαυαρία τον πήρε μαζί του στο Μόναχο. Ο νέος εκλέκτωρ **Μαξιμιλιανός Δ΄ Ιωσήφ** (βασιλεύει 1799-1825) τον έκανε βασικό σύμβουλό του και πρωθυπουργό.

Στους πολέμους που ακολουθούν τη Γαλλική Επανάσταση, **η Βαυαρία γίνεται πεδίο μάχης** των αντιμαχόμενων Γάλλων από την μία και Αυστριακών και Πρώσων από την άλλη. Μετά τις εντυπωσιακές νίκες του Ναπολέοντα επί των Αυστριακών στην Ιταλία, ο Montgelas διαπραγματεύεται επιδέξια (μερικοί θα πουν και κυνικά) την πρόσδεση της Βαυαρίας στη Γαλλική Συμμαχία. Ακολουθώντας τις πολιτικές της Επαναστατικής Γαλλίας, εφαρμόζει την φορολόγηση και ενίοτε την κρατικοποίηση των κτημάτων της Καθολικής Εκκλησίας, των μοναστηριών, των ανεξάρτητων επισκοπών και των συντεχνιακών πόλεων. Μέχρι το 1808, ολοκληρώνει ένα υποδειγματικό κτηματολόγιο για όλη την Βαυαρία. Εγκαινιάζει επίσης υποχρεωτική γενική λαϊκή εκπαίδευση και υποχρεωτική στρατιωτική θητεία κατά τα γαλλικά πρότυπα. Καταργεί τα διάφορα συμβούλια και εισάγει κεντρική κυβέρνηση με θεματικά υπουργεία. Συντάσσει έναν δημοσιούπαλληλικό κανονισμό (Dienstpragmatik) που αργότερα θα υιοθετηθεί από όλη τη Γερμανία. Εισάγει νέο, πιο ανθρωπιστικό, ποινικό κώδικα που καταργεί τα βασανιστήρια. Για πρώτη φορά παρέχονται πλήρη πολιτικά δικαιώματα στους Προτεστάντες²² και μια στοιχειώδης νομική κάλυψη (χωρίς όμως πολιτικά δικαιώματα) στους Εβραίους. Με όλα αυτά ενισχύεται η κεντρική εξουσία και προωθείται ο εκσυγχρονισμός του κράτους.

Με την επανέναρξη του πολέμου²³, η Βαυαρία είναι τώρα με συνθήκη **σύμμαχος** της Γαλλίας. Με τις νέες γαλλικές νίκες στην Ούλμ και στο Αούστερλιτς, ο Ναπολέων προχωρεί στην αναδιάρθρωση του χάρτη της Ευρώπης. Η νέα σύμμαχος Βαυαρία ανταμείβεται πλούσια. Παίρνει την Φρανκονία και την Σουηβία στα βορειοδυτικά, καθώς και το αυστριακό Τυρόλο και Τρεντίνο στα νότια, διπλασιάζοντας την έκτασή της. Επιπλέον, ο Ναπολέων (που από το 1804 έχει ανακηρυχθεί αυτοκράτορας των Γάλλων) αναβαθμίζει την Βαυαρία σε Βασίλειο και τον εκλέκτορα Μαξιμιλιανό Δ΄ Ιωσήφ σε βασιλέα **Μαξιμιλιανό Α΄ της Βαυαρίας**.

Ταυτόχρονα, ο Ναπολέων μετά την συντριβή της Αυστρίας, προχωρεί στην αναδιοργάνωση όλου του γερμανικού κόσμου σύμφωνα με τα γαλλικά συμφέροντα. Αναγκάζει τον ηττημένο Αψβούργο αυτοκράτορα Φραγκίσκο Β΄ να υπογράψει την **διάλυση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους (6 Αυγούστου 1806)** μετά από οκτακόσια πενήντα χρόνια. Στην θέση της ο Ναπολέων ιδρύει την **Συνομοσπονδία του Ρήνου** (γερμ. Rheinbund, γαλλ. États confédérés du Rhin), από 16 γερμανικά κράτη με τον ίδιο επικεφαλής σαν επίσημο προστάτη. **Η Βαυαρία έχει την**

²² Ο Georg Ludwig **Maurer** (1790-1872) καθηγητής Νομικής και μέλος της Αντιβασιλείας του Όθωνα στην Ελλάδα ήταν Προτεστάντης.

²³ Ο Πόλεμος του Γ΄ Συνασπισμού (1803-1806): Αυστρία, Βρεταννία, Ρωσία σε νέο πόλεμο κατά του Ναπολέοντα.

πρωτοκαθεδρία στην νέα Συνομοσπονδία, στην οποία δεν μετέχουν ούτε η Αυστρία ούτε η Πρωσσία.

Στην Βαυαρία, ο **Μονζελά** (Montgelas) εργάζεται ακατάπαυστα για να οργανώσει το νέο Βασίλειο και να συνδέσει διοικητικά την «Παλαιά Βαυαρία» με τα νέα εδάφη. Το 1808, προκηρύσσεται το πρώτο Σύνταγμα της Βαυαρίας βασισμένο στις αστικο-φιλελεύθερες αξίες, και προβλέπει αντιπροσωπευτική κυβέρνηση²⁴. Όταν όμως οι φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις του Montgelas επεκτείνονται και στα νεοαπεκτηθέντα εδάφη του Τυρόλου, προκαλούν την αντίδραση του συντηρητικού Καθολικού ορεινού πληθυσμού. Επτά τυρολέζικα μοναστήρια κλείνουν, οι επίσκοποι του Chur²⁵ και Trent²⁶ εκδιώκονται, οι θρησκευτικές γιορτές περιορίζονται και τα προνόμια των τάξεων περικόπτονται. Η επιστράτευση στον νέο βαυαρικό στρατό (με γαλλικά πρότυπα) είναι εξαιρετικά αντιδημοφιλής στο **Τυρόλο**²⁷. Η ονομασία Τυρόλο (Tirol) αντικαθίσταται με το «Νότια Βαυαρία» (Südbayern). Πυρήνες αντίστασης οργανώνονται στα ορεινά χωριά και έρχονται σε επαφή με την Βιέννη.

Το Τυρόλο θα γίνει η θρυαλίδα του επόμενου πολέμου²⁸. Στις 9 Απριλίου 1809, η Αυστρία, με πρόσχημα την παραβίαση των δικαιωμάτων του Τυρόλου, εισβάλλει αιφνιδιαστικά στην Βαυαρία. Ταυτόχρονα ξεσπά λαϊκή εξέγερση στη «Νότια Βαυαρία». Ομάδες φυγόστρατων νέων καταλαμβάνουν την πρωτεύουσα Innsbruck και περιμένουν τα αυστριακά στρατεύματα. Στο Νότιο Τυρόλο αναδεικνύεται λαϊκός ηγέτης ο πανδοχέας Andreas Hofer, που με έναν στρατό από ατάκτους καταλαμβάνει το Μπρέννερ και τα άλλα αλπικά περάσματα²⁹.

Παρά τον αρχικό αιφνιδιασμό, ο Ναπολέων αντεπιτίθεται, απωθεί τους Αυστριακούς από την Βαυαρία και καταλαμβάνει (για δεύτερη φορά σε τέσσερα χρόνια) την Βιέννη.³⁰ Με την Συνθήκη του Schönbrunn (Οκτ.1809) η Αυστρία παραχωρεί στην Βαυαρία εκτός από το Τυρόλο και την πόλη-αρχιεπισκοπή του Salzburg.

Οι ριζικές αλλαγές, που φέρνει η αναδιοργάνωση της Ευρώπης από τον Ναπολέοντα, θα αποτελέσουν μια τεράστια καινοτομία στο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Η έμφαση στην ισότητα απέναντι στον νόμο και η εγγύηση της ιδιωτικής περιουσίας θα επιτρέψουν την απρόσκοπτη ανάπτυξη της αστικής τάξης αλλά θα απελευθερώσει και τον αγροτικό κόσμο. Όλη η διάρθρωση της κοινωνικής ζωής στην δυτική Ευρώπη αλλάζει ριζικά.

²⁴ Το πρώτο Βαυαρικό Κοινοβούλιο (Landtag) τελικά θα συνέλθει το 1818.

²⁵ Chur, σήμερα στην ΒΑ Ελβετία. Η ρωμαϊκή πόλη Curia Raetorum.

²⁶ Trent, σήμερα Trentino, ΒΑ Ιταλία. Το ρωμαϊκό Trigidentum.

²⁷ Υπό τους Αψβούργους οι Τυρολέζοι είχαν το προνόμιο να μην υπηρετούν εκτός Τυρόλου.

²⁸ Ο Πόλεμος του Ε΄Συνασπισμού (1809).

²⁹ Μετά την σύλληψή και εκτέλεσή του από τους Γάλλους ο Andreas Hofer θα μπει στο πάνθεον των μαρτύρων του γερμανικού εθνικισμού, αν και στην πραγματικότητα η εξέγερσή του στρεφόταν κυρίως κατά της νεωτερικής Βαυαρίας.

³⁰ Στην εκστρατεία του 1809, μετέχει επικεφαλής της 1^{ης} Βαυαρικής Μεραρχίας ως σύμμαχος των Γάλλων ο διάδοχος Λουδοβίκος (Α΄) ο πατέρας του δικού μας Όθωνα.

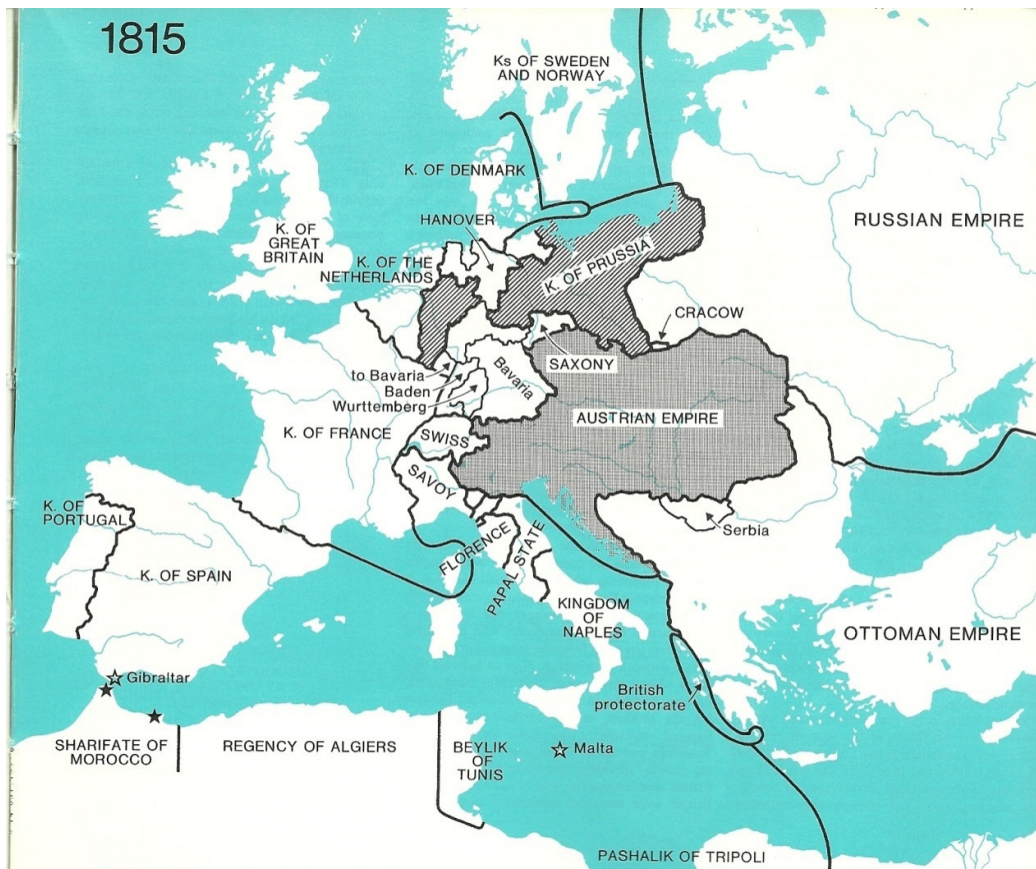
Αλλά μία άλλη κληρονομιά του Ναπολέοντα είναι και η πυροδότηση των κινημάτων που θα οδηγήσουν στην γερμανική (και ιταλική) **εθνογένεση και τελικά πολιτική ενοποίηση**. Με τις γαλλικές κατακτήσεις και την κατάργηση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ο γερμανικός κόσμος που πρίν αποτελείτο από 1800 (!) πολιτικές οντότητες, **αναδιοργανώθηκε σε τρία βασικά κράτη**: τη νεότευκτη Συνομοσπονδία του Ρήνου και τις ακρωτηριασμένες Αυστρία και Πρωσσία. Όλες όμως οι γερμανικές χώρες βιώνουν πολύ συχνά την παρουσία γαλλικών στρατών κατοχής. Αυτή συνδυάζεται με λεηλασίες και συστηματικές κατασχέσεις πόρων που προκαλούν αντιδράσεις. Η Βαυαρία, σαν κορυφαίος σύμμαχος, αναγκάζεται να διαθέτει και πόρους αλλά και την στρατευμένη νεολαία της στον Ναπολέοντα. Στις 24 Ιουνίου **1812**, ο Ναπολέων εισβάλλει στην Ρωσσία επικεφαλής της Μεγάλης Στρατιάς (Grande Armée: 600.000 ο μεγαλύτερος στρατός που είχε δει μέχρι τότε η Ευρώπη). Από αυτούς: οι μισοί είναι Γάλλοι, 98.000 είναι Πολωνοί, και 90.000 Γερμανοί, μεταξύ τους και 34.000 Βαυαροί. Μόνο ένας στους δέκα θα ξαναδιαβεί τον Νιέμεν τον Δεκέμβριο³¹. Η Βαυαρία θρηνεί τους νεκρούς της, ενώ ακούγονται φωνές εναντίον της γαλλικής τυραννίας. Λόγιοι από όλες τις γερμανικές χώρες εκφράζουν έναν καινοφανή πατριωτισμό. Ο Σάξωνας φιλόσοφος Fichte³² στις διαλέξεις του καλεί την Πρωσσία να γίνει ο ελευθερωτής όλης της Γερμανίας από τον Γάλλο τύραννο.

Σε αυτό το πνεύμα του νέου γερμανικού εθνικισμού προσχωρεί ενθουσιωδώς και ο γιός του Βαυαρού βασιλιά Μαξιμιλιανού, ο διάδοχος Λουδοβίκος³³, ο οποίος πάντα αντιτίθετο στον Μονζελά. Έτσι, συνωμοτεί με τον Βαυαρό αρχιστράτηγο, και την παραμονή της μεγάλης μάχης της Λειψίας (14 Οκτωβρίου 1813), διαπραγματεύονται μυστικά με τους Αυστριακούς. Την επομένη, η Βαυαρία αλλάζει στρατόπεδο στο πεδίο της μάχης και **κηρύσσει τον πόλεμο στην Γαλλία**. Σαν αντίτιμο της προδοσίας η Βαυαρία εξασφαλίζει ότι θα παραμείνει Βασίλειο και θα κρατήσει όλα τα εδάφη που της παραχώρησε ο Ναπολέων (Φρανκονία, Σουηβία, Παλατινάτο) πλην των πρώην αυστριακών (Τυρόλο και Σάλτσμπουργκ).

³¹ Στην μνήμη τους ο μπρούτζινος οβελίσκος στην Karolinenplatz στο Μόναχο.

³² Johann Gottlieb Fichte (1762-1814).

³³ Ο μετέπειτα Λουδοβίκος Α΄ της Βαυαρίας, πατέρας του Όθωνα.

Το Βασίλειο της Βαυαρίας ενισχυμένο μετά από τους Ναπολεόντειους πολέμους σαν τρίτη δύναμη στον γερμανικό κόσμο μετά από την Αυστρία και την Πρωσία.

Πηγή: Colin Mc Evedy, *The Penguin Atlas of Modern History*, Penguin Books, London, 1972, σελ. 81

Ο Λουδοβίκος Α΄ (βασιλεύει 1825-1848)

Στην περίοδο της Παλινόρθωσης και μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, κυριαρχεί στην Βαυαρία η μορφή του βασιλιά **Λουδοβίκου Α΄** (1786-1868), ο οποίος είναι ο πατέρας του δικού μας Όθωνα. Ήταν ο πρώτος γιός του κόμη Μαξιμιλιανού (Δ΄) Ιωσήφ, ο οποίος το 1799 κληρονόμησε το Δουκάτο της Βαυαρίας. Ο Λουδοβίκος σπούδασε με επιμέλεια στα πανεπιστήμια του Landshut και του Göttingen, όπου είχε σπουδαίους δασκάλους. Το 1803, κάνει το πρώτο του ταξίδι στην Ιταλία, όπου γοητεύεται από την κλασική τέχνη, ιστορία και φιλοσοφία. Από τότε θα επιστρέφει συχνά και θα περνάει πολύ χρόνο στην Ρώμη. Συχνάζει στο «καφέ Γκρέκο» στην Βία Κοντόττι, στέκι των διανοουμένων. Μαζεύει γύρω του έναν κύκλο καλλιτεχνών κι αρχίζει να συλλέγει αρχαία γλυπτά. Γοητεύεται από τις θεωρίες της τέχνης του Βίνκελμανν³⁴ και ενθουσιάζεται με κάθε τι ελληνικό. Αποφασίζει να δημιουργήσει μια μεγάλη συλλογή αρχαίων γλυπτών στην Βαυαρία. Είναι η

³⁴ Johann Joachim Winckelmann (1717 – 1768), Γερμανός ελληνιστής, ο πατέρας της κλασικής Ιστορίας της Τέχνης και της Αρχαιολογίας.

εποχή που το κίνημα του Ρομαντισμού κατακτά τους Δυτικοευρωπαίους με οτιδήποτε εξωτικό. Εκείνα ακριβώς τα χρόνια ο Έλγιν αποκαθλώνει τα γλυπτά του Παρθενώνα και τα μεταφέρει στην Αγγλία. [Για τον Λουδοβίκο και την συλλογή των γλυπτών, δες και: Σημειώσεις Διαλέξεων της Χρυσής Καραϊωσηφίδου «Αφαία – Μόναχο, τα γλυπτά», Ιούνιος 2011.]

Στα 1806, ο Λουδοβίκος ήταν 20 ετών όταν ο Ναπολέων έκανε την Βαυαρία Βασίλειο και τον πατέρα του βασιλιά. Στο γενικό κλίμα ευφορίας οι γάμοι του διαδόχου, τον Οκτώβριο του 1810, γιορτάστηκαν στο Μόναχο με γενικευμένους πανηγυρισμούς και ζυθοποσίες –που από τότε καθιερώθηκαν ετήσια σαν **Oktoberfest**. Αλλά, ενώ ο πατέρας κλείνει συμφωνίες με τον Ναπολέοντα και ο Montgelas ανασυγκροτεί το κράτος και η αδελφή του παντρεύεται τον θετό γιό του Ναπολέοντα³⁵, **ο διάδοχος**, που κινείται στο πνεύμα του Ρομαντισμού, γοητεύεται από τις ιδέες του γερμανικού εθνικισμού. Απεχθάνεται την αναγκαστική γαλλική συμμαχία και οραματίζεται τρόπους να καλλιεργήσει τη γερμανική συνείδηση. Από τότε συλλαμβάνει την ιδέα για έναν ναό προς τιμήν των ηρώων της Γερμανίας, μια σύγχρονη Βάλχάλλα.³⁶ Επιπλέον, σαν πιστός καθολικός δυσφορεί με τους περιορισμούς που υφίσταται η Εκκλησία στην Βαυαρία.

Ο διάδοχος Λουδοβίκος θα παίξει καθοριστικό ρόλο στην μεταστροφή της Βαυαρίας, το 1813, εναντίον του Ναπολέοντα. Στο κλίμα της Παλινόρθωσης που ακολούθησε το Βατερλώ, ο Λουδοβίκος κατόρθωσε τελικά να πείσει τον πατέρα του, το 1817, να απολύσει τον Montgelas από πρωθυπουργό. **Μόλις ανέβηκε ο ίδιος στον θρόνο, το 1825**, έκανε μερικές παραχωρήσεις στην Εκκλησία και στις μονές, αλλά γενικά διατήρησε την κεντρική οργάνωση του Montgelas. Επίσης, το Σύνταγμα του 1808 παρέμεινε γενικά σε ισχύ. Η διάδοση των νεωτερικών ιδεών δεν ήταν δυνατόν να ανακοπεί. Η Βαυαρία βέβαια, στα 1815, ήταν ακόμα μια **γεωργική χώρα** που δεν είχε ακόμα βιώσει την διπλή διαδικασία της εκβιομηχάνισης και αστικοποίησης, αλλά ο Λουδοβίκος έκανε τις πρώτες κινήσεις σε αυτή την κατεύθυνση. Ξεκίνησε την διάνοιξη του Ludwigskanal μεταξύ Δούναβη και Μάιν, συνδέοντας την λεκάνη του Δούναβη με αυτήν του Ρήνου. Ίδρυσε και το λιμάνι Ludwigshafen στον Ρήνο, στο Βαυαρικό Παλατινάτο. Ακόμη, το 1835, εγκαινίασε στην Βαυαρία την πρώτη **σιδηροδρομική γραμμή** της Γερμανίας μεταξύ της Νυρεμβέργης και της γειτονικής Fürth (μήκους 6 χλμ.).

Το Μόναχο του Λουδοβίκου

Και, βέβαια, ο Λουδοβίκος φιλοδόξησε να κάνει την **πρωτεύουσά του**, το Μόναχο, πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο όλης της Γερμανίας. Μετέφερε το πανεπιστήμιο του Landshut (όπου είχε σπουδάσει ο ίδιος) στο Μόναχο.³⁷ Μαζί έφερε και τον γνωστό μας φιλέλληνα Friedrich Thiersch (Θιέρσος) ελληνιστή λόγιο που αναδιοργάνωσε το εκπαιδευτικό σύστημα της Βαυαρίας. Προσέλαβε τους δύο ικανούς (και αντίζηλους) αρχιτέκτονες Leo von Klenze

³⁵ Η Αυγούστα Βίττελσπαχ παντρεύτηκε τον θετό γιό του Ναπολέοντα Ευγένιο Beauharnais. Αυτός ήταν γιός της Ιωσηφίνας από πρώτο γάμο. Ο Ναπολέων τον είχε υιοθετήσει.

³⁶ Walhalla, ο παράδεισος της σκανδιναβικής μυθολογίας.

³⁷ Είναι το γνωστό σήμερα Ludwig-Maximilian Universität (LMU).

και Friedrich Gärtner³⁸ για να αναμορφώσει την πόλη με τα περίφημα νεοκλασικά δημόσια κτίρια, την Γλυπτοθήκη, την Παλαιά Πινακοθήκη, το βασιλικό παλάτι (Residenz), την Στοά των Στρατηγών (Feldherrnhalle), λεωφόρους (Ludwigstrasse με την ασπίδα του Θριάμβου) και πλατείες (Königsplatz, με αντίγραφο των Προπυλαίων στην δυτική πλευρά). Ο Λουδοβίκος υπερηφανευόταν να ονομάζει το Μόναχο «Αθήνα-επί-του-Ίζαρ». Εκτός του Μονάχου, έκτισε το Μνημείο της Απελευθέρωσης (Befreiungshalle) στο Kelheim, σε ανάμνηση της Μάχης της Λειψίας (1813, όπου η Βαυαρία άλλαξε στρατόπεδο), καθώς και τον ναό της Βαλχάλλα κοντά στο Ρέγκενσμπουργκ (σχεδόν ακριβές αντίγραφο του Παρθενώνα) ως Πάνθεον των μεγάλων Γερμανών.

Ο Λουδοβίκος βοήθησε με κάθε τρόπο τους επαναστατημένους Έλληνες μετά το 1821. Ίδρυσε φιλελληνικές επιτροπές, μάζεψε χρήματα και εφόδια και βοήθησε εθελοντές φιλέλληνες να έρθουν στην Ελλάδα. Για την στάση του αυτή επελέγη από τις Μεγάλες Δυνάμεις ο δεύτερος γιός του, ο Όθων (Otto Friedrich Ludwig -1815-1867), να γίνει ο πρώτος βασιλιάς της Ελλάδας.

Στην ύστερη ζωή του, οι πρότερες φιλελεύθερες πολιτικές του Λουδοβίκου μετατράπηκαν σε όλο και πιο **αυταρχικές**. Μετά την επανάσταση του 1830 στη Γαλλία, ο Λουδοβίκος κατάργησε το Σύνταγμα και επέβαλε αυστηρή λογοκρισία. Επίσης μετά το 1835, υποστήριξε συντηρητικά Καθολικά κόμματα στο βαυαρικό κοινοβούλιο. Η προσωπική του ζωή όμως, και ιδίως η σχέση του με την ηθοποιό Λόλα Μοντέζ, προκάλεσε σκάνδαλα στους συντηρητικούς κύκλους. Επίσης, υπήρχε δυσφορία για τις βασιλικές δαπάνες και ειδικά για τα μεγάλα ποσά για έργα τέχνης και αυτά που είχε δανείσει στην Ελλάδα του γιού του Όθωνα. Μόλις ξέσπασαν οι πανευρωπαϊκές επαναστάσεις το 1848, ο Λουδοβίκος αντιμετώπισε εκτεταμένες διαδηλώσεις και ταραχές. Αρνούμενος να επαναφέρει το Σύνταγμα, παραιτήθηκε υπέρ του γιού του Μαξιμιλιανού (Β', βασιλεύει 1848-1864). Μετά την παραίτησή του, αναγκάστηκε να αποπληρώσει τα ελληνικά δάνεια από δικούς του πόρους. Μετακόμισε στην Νίκαια, όπου **πέθανε το 1868**.

Ο Λουδοβίκος Α' επέβαλε την σημερινή ορθογραφία της χώρας του «Bayern» αντί για «Baier» που ήταν προηγούμενα, διότι το Y του φαινόταν πίο ελληνοπρεπές. Προς τιμήν του, η πρώτη ονομασία της σημερινής Πλατείας Κοτζιά στην Αθήνα ήταν Πλατεία Λουδοβίκου, ενώ υπάρχει μέχρι σήμερα και οδός Λουδοβίκου στον Πειραιά.³⁹

[Δες: Βαυαρία, Μέρος Β' (από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα έως τις αρχές του 21^{ου} αιώνα).]

³⁸ Έργο του Klenze είναι ο Αγ. Διονύσιος(των Καθολικών) στην Πανεπιστημίου και του Gärtner τα παλαιά Ανάκτορα, η σημερινή Βουλή στην Αθήνα.

³⁹ Δίπλα στον σταθμό του ΗΣΑΠ.

Σαρκοφάγος του βασιλέα Όθωνα της Ελλάδος (με τον βασιλικό θυρεό) στην κρύπτη των Βίττελσμπαχ, στην εκκλησία Theatinerkirche. (φωτ Κ. Καραμαλής)

Δίπλα στον Όθωνα, η σαρκοφάγος της Αμαλίας. (φωτ Κ. Καραμαλής)